

----- Araştırma makalesi -----

MEHMET ÂKİF ERSOY'UN KUR'AN MEALİNİN DİL ÖZELLİKLERİ

Murat KÜÇÜK*

Öz

Kur'an'ın Türkçe tercümeleri, bütün diğer kutsal kitaplarda olduğu gibi Türkler tarafından manasının anlaşılması ve ibadetlerin daha bilinçli yerine getirilmesi için bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin İslamiyeti kabul ettiği ilk yıllardan başlayarak yeni bir dinin kurallarının, terimlerinin anlaşılması ve getirdiği esaslar doğrultusunda sosyal hayatın düzenlenmesi için Türk dilinin tarihî dönemleri içerisinde birçok Kur'an tercümesinin yapıldığı görülmektedir. 19. yüzyılın ilk dönemlerinden bu yana, ulaşılabılır ve anlaşılabilir bir Kur'an düşüncesi, Kur'an tercümeleri konusunda yapılan tartışmaların merkezinde yer almıştır. Buradan hareketle Cumhuriyet döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bütçe görüşmeleri sırasında alınan bir karar üzerine Diyanet İşleri Reisliği, Kur'an'ın tercümesi için Mehmet Âkif'e teklifte bulunmuştur. Âkif 1925 yılında, yapılacak çalışmanın dinî ve ilmî sorumluluğunu düşünerek uzun bir tereddüden sonra tercüme yerine meal denilmesi şartıyla teklifi kabul etmiştir. 1926-1929 yılları arasında yoğun bir mesai sarf edip meali bitirdiyse de vefatına kadar üzerinde çalışmasını sürdürmüştür. Mehmet Âkif, döneminde kaleme alınan diğer meallerden farklı olarak özgün bir eser ortaya koymuştur. Bu makalede Mehmet Âkif'in Kur'an mealinin dil özellikleri; 'Giriş', 'Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümesi', 'Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an Meali', 'Kur'an Mealinin Dil Özellikleri', 'Dil ve Anlatım Yöntemi', 'Dilbilgisel Unsurlar' ve 'Sonuç' başlıkları altında ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

e-posta: muratkucuk25@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9389-4872

Geliş/Received: 14 Mayıs 2022 / 14 May 2022

Kabul/Accepted: 2 Ekim 2022 / 2 October 2022

DOI: 10.53372/turkoloji.1116672

Anahtar Sözcükler: Mehmet Âkif Ersoy, Kur'an meali, dil ve anlatım, dil bilgisi, söz varlığı.

THE LINGUISTIC FEATURES OF MEHMET ÂKİF ERSOY'S TRANSLATION OF THE QUR'AN

Abstract

The Turkish translations of the Qur'an, as in all other holy books, emerged as a need for the Turks to comprehend its meaning and to perform their prayers more consciously. It is seen that many Qur'an translations have been made in the historical periods of the Turkish language in order to understand the rules and terms of a new religion, and to organize the social life in line with the principles it brought, starting from the first years the Turks accepted Islam. Since the early 19th century, the idea of an accessible and understandable Qur'an has been at the center of discussions on Qur'an translations. From this point of view, upon a decision taken during the budget negotiations in the Grand National Assembly of Turkey during the Republican period, the Presidency of Religious Affairs made an offer to Mehmet Âkif for a translation of the Qur'an. In 1925, after a long hesitation, Âkif accepted the offer by considering the religious and scientific responsibility of the work to be done and on the condition that the term 'meal' is used instead of the term 'translation'. Despite having worked hard and having finished the translation between 1926-1929, he continued to work on it until his death. Mehmet Âkif has produced an original work, unlike other translations written in his period. In this article, the linguistic features of Mehmet Âkif's translation of the Qur'an has been tried to be discussed and evaluated under the titles of 'Introduction', 'Translation of the Qur'an into Turkish', 'Mehmet Âkif Ersoy's Translation of the Qur'an', 'Language Characteristics of the Translation of the Qur'an', 'Language and Expression Method', 'Grammatical Elements' and 'Conclusion'.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, translations of the Qur'an, language and expression, grammar, vocabulary.

Giriş

Toplumların hayatında ve gelişmesinde önemli olduğu kadar dillerin de gelişip zenginleşmesinde kutsal metinlerin yeri göz ardı edilemez. İnsanlık tarihinde semavi dinlerin kutsal metinlerini içeren kitaplar, toplum hayatını düzenlemede pek çok kuralı ve felsefi düşüncüyü içermektedir. Özellikle eski toplumlarda insan hayatının her alanını düzenlemeye çalışan kutsal kitaplarda hukuk, inanç, ibadet, gündelik hayatı ilgilendiren her alanla ilgili pek çok konunun yanı sıra geçmiş dönemlere ait peygamber hikâyeleri de

yer almaktadır. İslam toplumunun kutsal kitabı olan, 114 sure ve Kûfelilerin genel kabul gören görüşüne göre 6236 ayetten oluşan Kur'an-ı Kerim de, kendisinden önceki semavi kitaplar gibi insan hayatını ilgilendiren her alanla ilgili konuları içermekle birlikte daha önceki peygamberlerin kıssalarına da yer vermektedir. Bu sebeple, içermiş olduğu söz varlığı da oldukça zengindir.

Türkler, tarih boyunca birçok dine mensup olmuş ve mensup oldukları dinlerin kutsal metinlerini daha Uygurlar döneminde Türkçeye tercüme etmeye başlamışlardır. IX. yüzyılda İslamiyetle tanışmaya başlayan Türk milleti, X. yüzyılda Karahanlı Devleti'nin kurulmaya başlamasıyla birlikte, bu dini daha sonra resmî din olarak kabul etmiştir. Bu dönemden sonra Türk devletlerinin tarihteki yerini ve varlığını derinden etkileyen İslam dinini anlamak ve hayata aktarmak için tıpkı Uygur sahasındaki gibi, başta Kur'an tercüme ve tefsirleri olmak üzere pek çok dinî nitelikli eser Türkçeye tercüme edilmiştir. Türkler tarafından yapılan ilk Kur'an tercüme ve tefsirleri XI. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu dönemde yapılan Kur'an tercüme ve tefsirleri, daha çok Kur'an ayetlerinin satır arasında yapılan kelime kelime Farsça-Türkçe tercümeleridir. Bu geleneğe bağlı olarak Anadolu sahasında da özellikle Beylikler döneminde, Kur'an'ın Eski Anadolu Türkçesi ile satır arası tercüme ve tefsirleri yapılmıştır. (Küçük 2014: 13).

1. Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye Tercümesi

Kur'an'ın Türkçe tercüme ve tefsirleri, bütün diğer kutsal kitaplarda olduğu gibi Türkler tarafından manasının anlaşılması ve ibadetlerin daha bilinçli yerine getirilmesi için bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin İslamiyeti kabul ettiği ilk yıllardan başlayarak yeni bir dinin kurallarının, terimlerinin anlaşılması ve getirdiği esaslar doğrultusunda sosyal hayatın düzenlenmesi için Kur'an'ı tercüme etme çabalarının ortaya çıktığı yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan yazma Kur'an tercüme ve tefsirlerinin çokluğundan anlaşılmaktadır.

Kur'an'ın bir bütün olarak veya yalnızca tek tek sureleri olmak üzere Arapçanın dışında diğer dillere tercüme edilmesine İslamiyetin daha ilk dönemlerinde başlanmış, önceleri bazı kısa sureler Farsçaya çevrilmiştir. Kur'an'ın tercüme edilmesi çalışmaları, sonraki yüzyıllarda gelişerek artmış ve Kur'an, çağlar boyu bütün doğu ve batı dillerine çevrilmiştir. Kur'an'ın çok çeşitli dillere tercüme edilmesiyle ilgili olarak Muhammed Hamidullah, yüzden fazla Kur'an tercümesi tespit ettiğini ifade etmektedir (1991: 77).

Kur'an'ın ilk Türkçe tercümesinin daha önce Taberî (ö. 310/923) tefsirinden yapılan Farsça Tercüme ile aynı zamanda yapıldığı bildirilmektedir (Togan 1960: 135). Bir başka kaynağa göre de ilk tercüme, XI. yüzyılın ilk yarısında yapılmıştır (İnan 1961: 8). Bilinen en eski Kur'an

tercümesi, 1914 yılında Zeki Velidi Togan tarafından bulunmuş olan ve yazarı bilinmeyen anonim Kur'an tefsiridir. Bu tercüme faaliyetleri, çeşitli sahalarda gelişerek devam etmiş ve Çağatayca Kur'an tercüme ortaya konulmuştur (Zülfikar 1970). Kur'an'ı tercüme ve tefsir çalışmaları yüzyıllar içerisinde süregelmiş ve Cumhuriyet Döneminde de birçok tercüme/meal yayını yapılmıştır. Bu meal çalışmalarından biri de Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an mealidir.

2. Kur'an Tercümelerinin Dil Çalışmaları Açısından Önemi

Türk dili çalışmalarında, farklı coğrafi bölgelerde ve değişik dönemlerde kaleme alınan Türkçe Kur'an tercüme önemli bir yer tutar. Bu tür eserler üzerinde yapılan incelemeler fazla olmamakla birlikte nazım ve nesir türündeki öteki eserlere göre bu tercüme çok daha sağlam sonuçlara ulaşılacak kaynaklar oldukları bilim çevrelerince kabul edilmektedir (İnan 1988: 79). Kur'an'ın kutsallığı göz önünde tutularak gerek ilk yazılışlarında gerek istinsahları sırasında bu eserler büyük bir itina ile hazırlanmışlardır. Bu açıdan Kur'an'ın Türkçe tercüme, Türk dilinin hem çeşitli dönemlerini hem de gelişmesini yansıtmaya bakımından rahatça kullanılabilir önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Kur'an tercüme bir başka dikkate değer yönü de Kur'an'ın, hayatın bütün yönlerini düzenleyen hukuki nitelikli bir eser olması bakımından çeşitli alanlarla ilgili söz varlığını içermesidir (Küçük 2014: 25). Bu bakımdan Mehmet Âkif'in Kur'an meali de dönemi içinde sahip olduğu söz varlığı, dil ve anlatım yönünden özgün bir eser durumundadır.

3. Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'an Meal

Kur'an'ı, insanlar için ulaşılabilir ve anlaşılabilir kılma düşüncesi, çok uzun bir geçmişe sahiptir. Kur'an'ı okuyan ve dinleyenler tarafından anlaşılmasının önemi bizzat Kur'an'da vurgulanmakta ve Kur'an kendisini mübîn/anlaşılar olarak tanıtmaktadır. 19. yüzyılın ilk dönemlerinden bu yana, ulaşılabilir ve anlaşılabilir bir Kur'an fikri, Kur'an tercüme konusunda yapılan tartışmaların merkezinde yer almıştır. Bu süreçte birçok tercüme/meal çalışması yapılmıştır. Buradan hareketle tercüme ve meal farkını da belirtmek gerekmektedir. *Tercüme*, bir sözün anlamını başka bir dilde dengi bir sözle aynen ifade etmektir. Oysa bir dilden bir başka dile çeviri yapılırken ifade ve metinlerin anlamlarını ve inceliklerini tam olarak aktarmak mümkün olmamaktadır. Çünkü gerek dillerin kapasite, yapı ve edebî sanatlar yönünden birbirine denk olmayışı gerek mütercim dil ve anlatım kabiliyetinin yetersizliği, tam bir tercümenin ortaya konmasını son derece zorlaştırmaktadır (Diyanet: 2011, s. IX). *Meal*

ise kelime kelime olmaksızın, asıl anlatılmak istenileni ifade etmek suretiyle yapılan Kur'an tercümelerine verilen isimdir. Kur'an'ın hiçbir dile tam bir çevirisi yapılamayacağı için, onun çevirilerine meal denmektedir. Yani meal, Kur'an nazımının eksiksiz bir aktarılışı değil, sonuç itibarıyla mütercimın, Kur'an nazımından anladığı şeydir (Diyanet 2011: IX).

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bütçe görüşmeleri sırasında alınan bir karar üzerine (21 Şubat 1925) Diyanet İşleri Reisliği, Kur'an-ı Kerim'in *tefsiri için Elmalılı Muhammed Hamdi*'ye, *tercümesi için de Mehmet Âkif*'e teklifte bulunmuştur (DİA 28: 434). Kur'an'ın tercümesinin Mehmet Âkif'e teklif edilmesinin elbette haklı ve geçerli sebepleri vardır. Nitekim Dücane Cündioğlu, mealin hazırlanması için "*Niçin Âkif seçilmişti? Milli Marş'ın şairi olmasından dolayı mı?*" şeklindeki bir soruya şöyle cevap vermektedir: "Bence sebep bu kadar basit değil, çünkü istenen, tercümenin birinci planda aslına sadık olması değil, Türkçesinin düzgün olmasıydı. Âkif şâirdi ve Türkçeyi iyi biliyordu. Dolayısıyla devletin yaptıracağı tercüme için Âkif'in seçilmesinin en önemli sebebi Türkçesinin düzgün olmasıydı; yani asıl sebep, sizin tabirinizle millî marş'ın şâiri olması değil, şâir olmasıydı. Türkçe o kadar güzel kullanılmalıydı ki Arapçasını hiç hissettirmesin. Arapçanın tasfiye edilmesi, dolayısıyla ulemânın da tasfiyesi tezi doğru kabul edilecek olursa, bu ancak Türkçesi düzgün ve halkın anlayabileceği bir tercüme ile mümkün olabilirdi. Meâller o kadar başarılı olmalıydı ki tercüme kokmamalı, bizi aslından müstağni kılmalıydı." (Cündioğlu 2005: 63). Âkif 1925 yılında, yapılacak çalışmanın dinî ve ilmî sorumluluğunu düşünerek uzun bir tereddütten sonra *tercüme yerine meal denilmesi* ve Elmalılı M. Hamdi'nin hazırlayacağı tefsirle birlikte basılması şartıyla teklifi kabul etti. 1926-1929 yılları arasında yoğun bir mesai sarf edip meali bitirdiyse de vefatına kadar üzerinde çalışmaya devam etti (DİA, 28:434). 1928 yılında bitirip temize çektiği Kur'an tercümesini, 1936 yılında İstanbul'a dönerken Mısır'daki arkadaşı Müderris Mehmed İhsan Efendi'ye teslim etmiştir (Atik 2016: 11).

Bu çalışmaya kaynak olarak aldığımız yayını Necmi Atik'in hazırladığı “*Mehmet Âkif Ersoy’un Kur’ân Meâli - Âkif’in Kendi El Yazısıyla İki Cüzluk Meâli*” adlı kitaptır. Eserin orijinal belge niteliğindeki meal metni Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın torunu tarafından kendisine intikal ettirilmiştir. Necmi Atik, bu yayında Âkif’in kendi el yazısıyla bir defter üzerine kaleme aldığı mealî Latin harflerine aktarmış ve her iki metni de karşılıklı sayfalar hâlinde okuyucuya sunmuştur.

Yayına hazırlanan çalışmada bazı yazım hatalarının yanı sıra bazı yanlış okumalar da görülmektedir: “*Allah bizlere fitrat rengini, iman rengini vermiş (urmuş). Kim Allah'tan güzel renk vurabilir (urabilir)? İşte bizler o Allah'a kulluk ediyoruz.*” (Bakara/138). Atik’in ortaya çıkardığı asıl nüsha da bu mealin bazı eksik ve fazlalarıyla Âkif’in mealî olduğunu kesinleştirmiştir.

Çizgili okul defteri özelliklerinde, öğrenci bilgilerinin Arapça yazıldığı, karton kapaklı, 18x23 cm ebatlarındaki defter, rika hattıyla Mehmet Âkif Ersoy’un kendi el yazısıyla kaleme alınmıştır. Kur’an-ı Kerim’in baş tarafından Fatıha suresi ve Bakara suresinden 252 ayeti içeren meal, iki cüz yani kırk sayfadır.

Âkif mealde, Kur’an’ın sayfa numaralarına göre “Sahife 1, Sahife 2” başlıklarıyla tercümesini yazmış, tercümesini yaptığı sayfa nerede bitirse yeni sayfaya kaldığı yerden ara boşluk verip bu boşluğa “Sahife ...” notunu yazdıktan sonra yeni bir paragrafa devam etmiştir. Sayfa numaraları olmayan defterin üst orta yerine sayfa numaralarını yazmış, dördüncü ve beşinci sayfaya yanlışlıkla iki defa dört rakamını yazmış, diğer sayfalarda herhangi bir tekrar olmadan defterin elli üç sayfasını numaralandırmıştır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عَمَّ اَتَمَّكَ اللّٰهُ ، اورت العالمیه ، او هم صحن هم صیم ، او حیات
 كونك صحن اللّٰهُ . الّٰه ، قولفم سقا ایدنه ؟ یاریم سنن ایستنه
 بزله طوعی بولك ، او نعمته قودت نرك طوعین بولك برطیبات ؟ عقده
 اوغایانك ، بلكیه كینك صیدین بولك برطیباته . آیه .

[بزله طوعد بولك ، او كینك كیم قیدینك كیم رلا بولك كیم ؟ عقده
 اوغایانك ، بلكیه كینك صیدین بولك كیم . آیه]

[بزله طوعد بولك ، او كینك كیم قیدینك كیم رلا بولك كیم ؟ عقده
 صیدین بولك كیم . آیه]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لَكُمُ الشَّمْسَ نُورًا وَجَعَلْنَا لَكُمُ اللَّيْلَ سَوَادًا وَجَعَلْنَا
 لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ
 جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ
 تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ
 قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا
 لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ
 كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ
 قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ
 جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ جَعَلْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۗ

Âkif, Kur'an mealini ortaya koyarken metinde düzeltmeler de yapmıştır. Bazı kelimelerin üzerini çizmiş, okla işaret etmek suretiyle cümle aralarına kelimeler eklemiş, bazen sonradan eklediği bu kelimelerin de üzerini çizerek iptal etmiştir. Bazen uzunca bir ifadenin üzerini çizdiği de olmuş, bunun yerine daha kısa bir cümleyi meal olarak tercih etmiştir. Bazen ayetlerin tercümesini verdikten sonra, tercümenin devamında köşeli ayraç içinde diğer anlamlarına da yer vermiştir.

۷۶

سبحان

« سُبْحَانَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلهٌ كَرِيمٌ » اجدارک اراهم اید / اسی تک بر دانهک آینه عیادت
 ابدنه ؟ بزر یا نکه اوقا بزین آکته . دیکروس ؟ او برانهن ، کله ،
 کله ؟ اوقا کله قالیقین ، سه به کله قالیقین ؟ ادرک اسیه کله
 سز ره دلاجه کله .

صفحه
۷۶

یهودیه نلایه سز ره « یهودی یا جور نلای ادرک اوقا طوع و بری
 برلا سز . « دیوار . کله برینه ^{شوق سید} : « اید دکل » اراهمک حقیریل
 ادرک طوینن دینه دینه اولونه هجیم برینان سز کله دکل . اراهمک
 سید دینک : « بزر الله ایانه نلای کله ^{ایده} اراهمک اراهمک
 اسی ق ، یعقوب د یعقوب ادرک ^{ایده} اراهمک اراهمک اراهمک
 عسایه د دیر سز ره ^{ایده} اراهمک اراهمک اراهمک اراهمک
 اولونه ایده برله ^{ایده} اراهمک اراهمک اراهمک اراهمک
 بو نلای الله اکر سز ایانه نلای ^{ایده} اراهمک اراهمک اراهمک
 سز ، برله ؟ بود ^{ایده} اراهمک اراهمک اراهمک اراهمک
 صف اولونه اراهمک اراهمک اراهمک اراهمک اراهمک

۳۰

بیدارترین ادره تور . بی آنکه که سرس از هم : کجا سدا برتک ، صدقه سقا
 کفرانده برولنا بیك . اسمی ایجان این کبریا ، یا دریمی نیانده بیک بیك ، صلاته
 بیک بیك : استونی ای ^{الله} بیك ایتر بار بار رخسار او بیف سبب استیک .
صفت
صفت
 صکره ، الله برین ^{دوله درون} اولولل اینه « اولولل دی سیک ، بیدارترین ادره ،
 ادتر دیری ، آنی ب سز بوق طویانه سز . ~~حصول حاصله ادره سز~~
 بران قریب تواید ، بران ~~حصول حاصله~~ بران ~~صورت~~ صان جان
~~استیکله~~ آن مالیه انصافه ~~بیک بیک~~ . یا کمره ، او صبر قیامی قرده را :
 سزیه بر نصبت کلر « آنا لله وانا الیه راجعون » دیر . ~~استیکله~~
 اللان ~~صفت~~ ^{نظر انداخته قادی صفت} ~~استیکله~~ بران : استیکله ~~صورت~~ طویله
 برلان بریز . صفا اید صوره اللان ~~صفت~~ ^{الله} ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~ [~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~]
 ادنل ایچون ، ~~صفت~~ یا خود عمره نیتله کعبه زیارت ایچون برنلر طوفانی
 ط لایسید برنلر ~~صفت~~ [کناه یوه] کم زلف ایچون برنلر ~~صفت~~
 الله الیه ارجئی ویه ویدیر . ایندی ~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~
~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~ ~~صفت~~ ~~صورت~~

4. Kur'an Mealinin Dil Özellikleri

“Mehmet Âkif’in yazı hayatına atıldığı dönem, toplumumuzun sosyal buhranlarla çalkandığı ve dil tartışmalarının en yoğun şekilde yapıldığı bir dönemdir. Bir taraftan Servet-i Fünun topluluğunun ağır dili, bir taraftan dildeki bütün Arapça, Farsça kelimeleri atmak suretiyle tasfiyeciliği savunanların anlayışı, bir yandan da konuşma dilini yazı dili durumuna getirmek isteyen Yeni Lisancıların gayretleri hüküm sürmekteydi. Âkif bütün bu dil tartışmalarının dışında ve üstünde kalarak bütün millete mal olmuş sade Türkçeyle eser verme gayreti içinde olmuştur. Dil tartışmalarında İstanbul Türkçesini ölçü olarak almış, aşırı tutumlardan daima uzak durmuştur” (Özkan 2020: 93). Ayrıca Âkif, dilin sadeleştirilmesinin ve halkın konuştuğu tabii dil ile bağdaştırılmasının şart olduğu görüşündedir. Ancak, sadeleştirme ve Türkçeleştirme uğruna karışıklık yaratılmasını da asla kabul etmemektedir. Eşref Edib, Âkif’in bu yönünü şu sözlerle dile getirmektedir: “Üstad’ın şiiri kadar nesri de güzeldi. Şiirde sehl-i mümteniler yapan üstad, nesirde de yeni bir üslup vücuda getirmiş, izâfetleri parçalayarak öz Türkçe kelimelerle şiire yakın bir âhenk tesis etmişti. Zaten onun bütün mümtâziyeti oradadır. Her sınıf halk onun eserini anlar, onun eserinden zevk duyar. Çok âlimler, çok edipler vardır ki yüksek mefhumların sâde bir kisveye bürünemeyeceğine, fesâhat ve zerafetin sâde kelimelerle zâyî olacağına kanidirler. Bu sebeple yazılarının herkes tarafından anlaşılmasını tabii görürler. Üstad ise tamamıyla bunun aksine kani idi. En yüksek fikirlerin en sâde, en açık Türkçe ile ifade olunabileceğini her zaman söyler, her zaman da yazıları ile isbat eylerdi (2010: 70-71). Âkif, dil anlayışındaki bu tutumu Kur’an mealinde de sürdürmüş ve mümkün olan en iyi biçimde metne yansıtmaya çalışmıştır.

Kur’an kendini mübîn/anlaşılır olarak tanıtmıştır (Eren 2014: 136). Kur’an dilinin sade ve anlaşılabilirliği onun temel özelliklerindedir. Mehmet Âkif’in de dilinin en belirgin özelliği sadelik, tabiiilik ve anlaşılır olmaktır. Buradan hareketle Âkif, Kur’an mealini arı duru, saf bir Türkçe ile ayetlerin birbirini tamamlayan anlam bütünlüğü içerisinde başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. Elmalılı Hamdi Yazır’ın ifade ettiği gibi “çok güzel, çok selis ve sade”dir. Mehmet Âkif’in mealî, Kur’an’a olan hakimiyetini, Türkçeyi ve Arapçayı çok iyi derecede bildiğini gözler önüne sermektedir.

Mealın geneli için söz konusu olan dilin sadeliğini, akıcılığını ve doğallığını gösteren şu örnekler verilebilir:

“Yâ Muhammed! Yüzünün semâya dönmüş, aranıp durduğunu görüyoruz. Müsterih ol. Seni hoşnut olacağın bir kibleye herhalde sahip

edeceğiz. Haydi, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Siz de ey müminler, her nerede bulunursanız yüzünüzü oraya doğru çevirin.” (Bakara/144);

“Ey İsrail oğulları! Sizlere bağışladığım nimetimi ve sizleri vaktiyle bütün ümmetlerin üzerine geçirdiğimi anın. Sonra o günden korkun ki, ne kimse diğer kimsenin hesabına bir şey ödeyebilir, ne kimseden fidye kabul edilir, ne kimseye şefaatin faydası dokunur.” (Bakara/122-123).

4.1. Dil ve Anlatım Yöntemi

4.1.1. Mehmed Âkif, kaleme aldığı meali dil ve anlatım yönünden en iyi şekilde ortaya koyabilmek için kimi zaman bazı ayetlerin alternatif çevirilerini de yapmış, bunlara köşeli ayraç içinde yer vermiştir:

“Bizleri doğru yolun, o nimetine kavuşanların tuttuğu yolun yolcusu et. Gazabına uğrayanların, yanlış gidenlerin saptığı yolun yolcusu etme. Amin.”

[Bizlere, o kendilerine kerem kıldığın kimselerin yolunu göster, gazabına uğrayanların, yanlış gidenlerin saptığı yolu gösterme. Amin.]

[Bizleri doğru yola, o kendilerine kerem kıldığın kimselerin yoluna çıkar. Gazabına uğrayanların, yanlış gidenlerin saptığı yola çıkarma. Amin]. (Fatıha/6-7);

“... Allah'tan korkun, Allah'ın azâbı şedîd olduğunu bilin. [Allah'tan korkun ve bilin ki Allah'ın azabı yaman.]” (Bakara/196);

4.1.2. Bazen de ayetin bütününe değil, bir bölümünü tekrar tercüme etmiş ve köşeli ayraç içinde göstermiştir:

“Allah yolunda verin. Kendi elinizle kendinizi helake atmayın. İhsan edin, Allah elbette ihsan edenleri sever. [İyilik edin ki Allah elbette iyilik edenleri sever.]” (Bakara/195);

“İşte bunlar hak yol pahasına dalâli almış kimseler ki ticaretleri kazanç getirmediği gibi, kârın yolunu da bulamadılar. [... kimseler ki ne ticaretleri kazanç getirdi, ne de kârın yolunu bulabildiler.]” (Bakara/16);

“İşlerinizde sabrın, salâtın yardımını isteyin. Bununla beraber mabudlarına kavuşacaklarını ve dönüp O'na varacaklarını yakın derecesinde bilen huşu sahiplerinden başkası için bu elbet ağır bir tekliftir. [Yardımlı isteyin, o salât ki mabudlarına kavuşacaklarını ve dönüp O'na varacaklarını yakîn derecesinde bilen huşu sahiplerinden başkası için elbet ağırdır.]” (Bakara/45-46);

“Yâ Muhammed! Onlar zilletle, meskenetle kuşatıldılar [... zillet, meskenet altında bırakıldılar]. Allah'ın gazabına uğradılar.” (Bakara/61);

“Senin yanından dönünce [*iş başına geçince*] yeryüzünü fesada vermek, hem ekinin, hem davarların kökünü kesme için koşar durur. ...” (Bakara/205);

“Ey iman edenler, hepiniz birden Allah’ın tâati harimine girin: [*... ahkâm-ı ilâhiyenin hepsine birden boyun eğin*] Şeytan’ın izlerinden yürümeğin ki sizin açıktan hasmınızdır.” (Bakara/208)

4.1.3. Bazı yerlerde ayet mealindeki sadece bir kelimenin yakın anlamlı olanlarına da yer vermiştir:

“Allah’ın, kendi *fazlını* (*ihsanını* = *vahyini* = *lütfunu* = *keremini*) kullarından dilediğine indirmesini kıskanıp da Allah’ın indirdiğini inkâr etmeleri nefislerinin helaki pahasına aldıkları ne çirkin” (Bakara/90);

“Hani, mabudu bir takım *ahkâm ile* (*tekâlif* = *evâmir* = *kelimât*) İbrahim’i imtihan eylemişti. İbrahim onları yerine getirince mabudu “Ben seni bütün insanlara imam edeceğim” buyurdu.” (Bakara/124);

O hüsrân da şu yüzden ki: Allah Kitab’ı şüphe yok hak olarak indirdi. Allah’ın Kitabı’nda ihtilâfa düşenlerse elbette haktan uzak bir *nizâ* içindeler (*cidâl* = *tefrika* = *perişanlık* = *teşettüt* = *keşmekeş içindeler*.” (Bakara/176);

“... İşte tâatlerinde sâdik bunlardır. İşte *Allah’tan korkanlar* bunlardır (*Allah’ın saygılı kulları bunlardır*.” (Bakara/177);

“Ey düşünür beyni olanlar; kısısta sizler için hayat var. Memuldur ki ona mahkûm olmaktan *çekinirsiniz*. [*Memuldur ki Allah’tan korkarsınız, bu hükmü iptal etmezsiniz.*]” (Bakara/179);

“Hayra dair ne işlerseniz Allah onu bilir. Hem yol için azık tedarik edin, azığın en iyisi de *Allah korkusudur*. [*Başkalarına el açmaktan sakınmaktır.*]” (Bakara/197);

“Bütün namazların, hele ikinci namazının (*orta namazın*) geçmemesine *dikkat edin* (*edasına ihtimam edin*) ve Allah’tan haşyet üzere olarak kıyama durun.” (Bakara/238).

4.1.4. Bazen de meal olarak verdiği sözcüğe köşeli ayraç içinde açıklama getirmiştir:

“Safa ile Merve Allah’ın *şeâirindendir* [*Allah’a ibadet mevkilerindendir*]. Onun için hac yahut umreye niyetle Kabe ziyaret edene bunları tavafı dolayısıyla bir şey lâzım gelmez [*günah yok*].” (Bakara/158);

“İlâhınız şeriki olmayan tek ilâh ki, O’ndan başka ilâh yok. Hem Rahman, hem *Rahîm*. [*Rahmeti dünyayı kuşatır, ukbâyı kuşatır.*]” (Bakara/163)

Yukarıda dile getirilen hususlar, Âkif'in meal metni üzerinde durup düşünerek yapabildiğinin en iyisini ortaya koymaya çalıştığını, on yıl üzerinde çalıştığı meali en doğru kelimelerle, en üstün biçimde ifade etmek adına tekrar tekrar farklı kelimeleri kullandığını göstermektedir.

4.1.5. Mehmet Âkif, kimi yerde ayet metnini tercüme etmemiş, bilinir kalıp söz olduğundan hareketle özgün biçimiyle bırakmıştır:

“... Yâ Muhammed, o sabırlı kullarımı müjdele, (156.) ki başlarına bir musibet gelince “*Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn*” derler.” (Bakara/155-156)

4.1.6. Alıntı bir kelime, başka bir alıntı kelimeyle açıklanmıştır:

“... Yâ Muhammed, sana yetimler için de soruyorlar. Onlara de ki: Vaziyetlerini ıslaha çalışmak işlerine karışmamaktan daha iyidir. Kendileriyle *ihtilâta bulunursanız (kendileriyle karâbet peydâ ederseniz)* zaten din kardeşlerinizdir.” (Bakara/220)

4.1.7. Bazen de meal metninde Türkçe olan verilmiş, yay ayrıç içinde alıntı olan kullanılmıştır:

“Başkaca peygamberleri şunu da söyledi: “Tâlût'un emîr olduğuna şahit, sizlere melekler tarafından taşınarak öyle bir sandukun gelmesidir ki onda kalpleriniz için Rabbinizden itminan olduktan başka *Mûsa oğullarıyla Harun oğullarının (Al-i Mûsa ile Al-i Hârunun)* metrukâtından bakiye bulunacak. ...” (Bakara/248)

4.1.8. Konuşma Dilinin/Günlük Konuşmanın Kullanımı:

Mehmet Âkif, halkın günlük konuşma dilini sade, akıcı ve canlı bir biçimde meal metnine farklı ifade kalıplarıyla rahatlıkla aktarmasını bilmiştir.

“*Şu Kitab'ı görüyor musun, işte bir kere onun hak olduğunda şüphe yok ...*” (Bakara/2); örneğinde olduğu gibi Mehmet Âkif, Kur'an'ın özgün metninde soru biçiminde olmayan bu ayeti soru formunda tercüme ederek, okuyucuyu da konuya dahil etmek suretiyle, kelime kelime ve donuk bir dille çeviri yapmak yerine, Kur'an'ı canlı ve insanın hayatına doğrudan hitap edecek akıcı bir dille tercüme etmeye çalışmıştır. Bu tutumuyla Mehmet Âkif daha geniş bir kitleye hitap edebilmek adına tercümesinde ustalığını konuşturmuş ve amacına ulaşmak için özgün bir çözüm geliştirmiştir. Dikkat çeken diğer örnekler de şu şekilde verilebilir:

“Kendilerine şöyle söyle: “Madem ki Allah'ın indinde son yurt (*cennet*) başkalarının *değilmiş de yalnız sizlerin imiş*, davanızda sâdık iseniz *haydi ölümü isteyin görelim.*” (Bakara/94);

“Yoksa tâati başkalarına emreder de kendinizi unuttur musunuz? Halbuki Tevrat okuyorsunuz, **bu kadar bir şeyi akıl edemez misiniz?**” (Bakara/44);

“Hani Mûsa kavmine “Allah sizlere bir inek boğazlamanızı emir buyuruyor” deyince, “Bizi **eğlence yerine mi koyuyorsun?**” cevabını vermişlerdi. ...” (Bakara/67);

“Dinlerine tâbi olmadığın müddetçe *ne* Yahudiler *ne* de Nasrâniler **mümkün değil**, senden **hoşnut olamaz.**” (Bakara/120);

“Nâsın içinden **kendini bilmezler** diyecekler ki: “Karşı durmakta oldukları kıbleden bunları çeviren nedir?” (Bakara/142);

“Yine onlara “Halk nasıl iman ettiyse siz de öylece imana geliniz” denilince, “Hiç biz o **beyinsizlerin** iman ettiği gibi iman mı ederiz?” derler. Sakın aldanmayın, **beyinsiz** onların kendileri amma bilmezler.” (Bakara/13);

“Hani sizler “...” demiştiniz. Mûsa da “**Ayol**, sizler daha iyisini daha bayağısıyla mı değiştirmek istiyorsunuz? Şehre inin, dilediğiniz orada bulunur” demişti.” (Bakara/61);

“Senin ilâhına, ecdadın İbrahim ile İsmail'in ve İshak'ın **bir tanecik** ilâhına ibadet ederiz. Bizler yalnız O'na boyun eğmişiz” demişlerdi.” (Bakara/133);

“Bizleri doğru yolun, o nimetine kavuşanların tuttuğu **yolun yolcusu** et. Gazabına uğrayanların, yanlış gidenlerin saptığı **yolun yolcusu** etme. Amin.” (Fatiha/6-7);

“Talâk iki defadır. Ondan sonrası ya iyilikle tutmak, yahut güzellikle **yollamak** olur.” (Bakara/229)

“Beraberinizdeki Tevrat'ı müeyyid olarak indirdiğim Kur'an'a iman edin. **Yoksa tutup da** ona inanmayanların birincisi olmayın.” (Bakara/41);

“**Sanki** Allah'ı ve iman edenleri aldatacaklar. Kendilerinden başkasını aldattıkları **yok da** farkına varmıyorlar.” (Bakara/9);

“... **Gelin**, Halık'mıza dönün, nefislerinizi öldürün ki Halık'ımızın yanında sizler için hayırlı olan işte budur. **Bakınız** suçunuzu bağışladı. ...” (Bakara/54);

“İman edenlerle Allah yolunda muhacir ve mücahid olanlar **yok mu**, işte bunlar şüphe yok ki Allah'ın rahmetini ümit edebilirler. Allah'ın gufranı ise geniş, rahmeti engindir.” (Bakara/218);

boğazlarına, sırtlarına bakmak (yiyecek ve giyeceklerini sağlamak):
“Emziğin tamam olmasını isteyenler için analar yavrularını iki bütün yıl

emzirecekler. Yavrunun sahibine de *boğazlarına, sırtlarına* güzel güzel *bakmak* borç. ..." (Bakara/233)

kocaya varmak (evlenmek): "Kadınları boşadınız, onlar da iddetlerini bitirdilerse -aralarında iyilikle uzlaştıkları takdirde- kendilerini *kocalarına varmaktan* men etmeyin. ..." (Bakara/231)

memeden kesmek (sütten kesmek): "... Eğer baba ile ana birbirlerine danışıp razı olmaları üzerine çocuğu *memeden kesmek* isterlerse kendilerine günah yok. ..." (Bakara/233)

almak (evlenmek): "Bir de kendilerini *almak* istediğinizi kadınlara dokundurmanızdan yahut içinizde tutmanızdan dolayı da sizlere mes'ûliyet yok. ..." (Bakara/235)

ahd kırıp atmak: "Hem kendileri bizim âyâtımızı inkâr ediyor, hem ne zaman bir misak üzerine *ahd* alıp verirlerse içlerinden bir cemaat onu *kırıp atıyor, öyle mi?* Onların azının değil, çoğunun imandan nasibi yok." (Bakara/100);

mehir kesmek (belirlemek, kararlaştırmak): "Şayet kadınları henüz kendileriyle yalnız kalmadan yahut onlar için bir *mehir kesmeden* boşadınızsa üzerinize günah yok. ..." (Bakara/236)

eli geniş (geçimi/maddi imkânı iyi olan): "... *Eli geniş* olanınız kudretine göre, eli dar olanınız da kudretine göre olmak üzere onlara mürüvvetinize düşen malı verin ki iyilik sâından olanlar için bu bir borçtur." (Bakara/236)

eli dar (geçim sıkıntısı çeken): "... Eli geniş olanınız kudretine göre, *eli dar* olanınız da kudretine göre olmak üzere onlara mürüvvetinize düşen malı verin ki iyilik sâından olanlar için bu bir borçtur." (Bakara/236)

mal genişliği: "... O bizim üzerimize nasıl emîr olabilir ki riyasete bizler ondan daha ehil olduğumuz gibi kendisine *mal genişliği* de verilmiş değil" dediler. ..." (Bakara/247)

odun (yakıt): "Yapmadığımız halde -ki ebediyen yapamayacaksınız- kâfirler için hazırlanmış, *odunu* insanlarla taştan ibaret ateşten sakının." (Bakara/24);

4.1.9. Mehmet Âkif Kur'an mealinde, birçok örnekte kullandığı farklı söz varlığı yönünden öteki meallerden ayrılmaktadır:

hayatını satmak (kendini feda etmek): "Sonra, insanların içinden öyleleri var ki: Allah'ın rızasını dilediği için kalkar da *hayatını satar* [... *kendini feda eder*]. Kullarına karşı Allah'ın rahmeti pâyânsızdır." (Bakara/207)

renk urmak (boyamak): “Allah bizlere fitrat rengini, iman *rengini* *urmuş*. Kim Allah'tan güzel renk verebilir? İşte bizler o Allah'a kulluk ediyoruz.” (Bakara/138);

son yurt (cennet): “Kendilerine şöyle söyle: “Madem ki Allah'ın indinde *son yurt (Cennet)* başkalarının değilmiş de yalnız sizlerin imiş, davanızda sâdik iseniz haydi ölümü isteyin görelim.” (Bakara/94);

sücûda varmak (secde etmek): “Makâm-ı İbrahim'i kendinize namazgâh edinin” dedik. İbrahim ile İsmail'e de “Benim Beyt'imi hem tavaf edenler için, hem ibadete kapananlar için, hem rükûa, sücûda varanlar için tertemiz bulundurun” emrini verdik.” (Bakara/125);

ölüm hâline gelmek (can vermek üzere olmak): “Yoksa, sizler Yakup *ölüm hâline gelip* de oğullarına “Benim arkamdan kime ibadet edeceksiniz?” dediği zaman hazır mı idiniz...” (Bakara/133);

heyhat: “Öyle iken, *heyhat*, sizler o adamlarsınız ki yine sonunda birbirlerinizi öldürüyorsunuz. ...” (Bakara/85);

saygılı (takva sahibi): “Ey insanlar! Sizleri ve sizlerden evvel gelenleri yaratan mabudunuza kulluk edin ki Allah'ın *saygılı* kulları arasına girebilesiniz.” (Bakara/21);

imana gelmek: “Şu muhakkak ki, küfre sapanlara akıbetlerinin vahim olduğunu söyleyen de, söylemesen de kendileri için birdir, *imana gelmezler*.” (Bakara/6);

pay çıkarmak: “gayba iman getirirler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan muhtaç olanlara *pay çıkarırlar*. (Bakara/3);

eğlenmek (alay etmek): “İman edenlerle karşılaştılar mı “İman ettik” derler. İçlerindeki iblislerle yalnız kalınca da, “Emin olun sizinle beraberiz. Meramımız onlarla yalnız *eğlenmek*” derler.” (Bakara/14);

meydan bırakmak (izin vermek, imkân tanımak): “Hakikatte Allah onlarla eğleniyor ve azgınlıkları içinde şaşkın şaşkın dolaşsınlar diye kendilerine *meydan bırakıyor*.” (Bakara/15),

meram (istek, maksat): “İman edenlerle karşılaştılar mı “İman ettik” derler. İçlerindeki iblislerle yalnız kalınca da, “Emin olun sizinle beraberiz. *Meramımız* onlarla yalnız eğlenmek” derler.” (Bakara/14);

götürmek (yerinden koparıp almak, yok etmek): “... Bununla beraber Allah dileseydi kulaklarını da gözlerini de büsbütün götürürdü, şüphe yok ki Allah her şeye kadirdir.” (Bakara/20);

imtihan eylemek: “Hani, mabudu bir takım ahkâm ile (tekâlîf = evâmîr = kelîmât) İbrahim'i *imtihan eylemişti*. İbrahim onları yerine getirince mabudu “Ben seni bütün insanlara imam edeceğim” buyurdu.” (Bakara/124);

imtihana çekmek: “Çare yok, sizleri biraz korku ile, biraz açlık ile, biraz mal, can azalmasıyla imtihana çekeceğiz.” (Bakara/155);

yola gelmek (hakka dönmek): “Sağırđırlar, dilsizdirler, kördürler, onun için bunlar *yola gelmezler*.” (Bakara/18);

4.1.10. Mehmet Âkif, Kur'an'ın özgün metnini Türkçeye aktarırken farklı ifade kalıplarından da yararlanmış, anlatımına canlılık kazandırmıştır:

“*Sen yoksa bilmedin mi ki* göklerin, yerin mülkü Allah'ındır? Ve sizin Allah'tan başka koruyunuz, imdadınıza geleniniz yoktur.” (Bakara/107);

“*Kimdir* ihlâsını *karz-ı hasen* suretinde Allah'a *arzedecek o kimse ki*, Allah da binlerce katını kendisine iade buyursun? ...” (Bakara/245)

“*Haydi göreyim*, hilâfına istihkak davasında haklı iseniz şunların adlarını Bana bildirin!” emrini verdi.” (Bakara/31);

“*Yok*, şayet kulumuz *Muhammed'e* indirdiğimiz Kur'an'dan şüpheli iseniz *haydi* ona benzer bir sûre vücuda getirin; ...” (Bakara/23);

“Sizlere Mûsa o kadar açık mucizeler göstermişken, *tuttunuz da* arkasından nefsinize zulmederek danayı ilâh edindiniz.” (Bakara/92);

“... Küfre sapanlar ise “Bunu misal olarak îrad etmekten Allah'ın *ne muradı olabilir?*” derler.” (Bakara/26);

“Sonra da “Bizim kalplerimiz perdelidir” dediler. *Öyle değil!* Küfre saptıkları yüzünden Allah onları rahmetinin hariminden kovdu. Onun için imanları hiç denecek gibi.” (Bakara/88);

“Bizler bir âyeti nesh, yahut inşâ edersek ondan hayırlısını, yahut onun eşini indiririz. *Sen, yoksa Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmedin mi?*” (Bakara/106);

“Onlara de ki: “Allah'ın gösterdiği yol *yok mu*, doğru işte ancak odur.” (Bakara/120);

“Sonra, insanların içinden öyleleri var ki: Allah'ın rızasını dilediği için *kalkar da* hayatını satar [... *kendini feda eder*]. Kullarına karşı Allah'ın rahmeti pâyânsızdır.” (Bakara/207);

“Yâ Muhammed! Benî İsrail'e sor: Sarih âyetlerimizden onlara *neler göndermedik!* Kim Allah'ın böyle kendisine gelmiş nimetini sonradan değiştirse, bilsin ki Allah'ın azabı yamandır.” (Bakara/211)

4.1.11. Mehmet Âkif, muhatap kitlenin ayetin anlamını daha iyi kavramasına yönelik olarak Kur'an'ın özgün metninde olmayan sözlere de yer vermiştir:

“Gazabına uğrayanların, yanlış gidenlerin saptığı yolun yolcusu etme. *Amin.*” (Fatiha/7)

“*Cenâb-ı Hak* “Ey Adem! Gel şunlara karşılardaki eşyanın isimlerini bildir!” buyurdu. O da onlara eşyanın adlarını haber verince *Allahu Zülcelâl* “Ben sizlere göklerin, yerin gaybini bildiğim gibi sizlerin hem açığa vurduğunuz, hem gizlediğinizi bilirim dememiş mi idim?!” hitabında bulundu.” (Bakara/33);

“*Yâ Muhammed*, hani Rabbin meleklere “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” buyurunca *melekler*, “Yeryüzünde, orasını fesada verecek, kanlar akıtacak bir mahlûk mu yaratacaksın? ... demişlerdi.” (Bakara/30);

“İşte o *Hâlık'tır ki* yeryüzünde ne varsa hep sizler için yarattı, sonra göklere teveccüh ederek o yedi kat göklere bu nizamı verdi. O herşeyi bilir.” (Bakara/29);

“Rabbin “*iyi bilin ki* Ben sizin bilmediğinizi bilirim” buyurdu.” (Bakara/30);

“... kendilerine şunu söyle: “Öyle değil, İbrahim'in hakka meylederek tuttuğu dininden oluruz ki **hiçbir zaman** müşriklerden değildi.” (Bakara/135)

“Bununla beraber, kocaları salâh istiyorlarsa *şu müddet zarfında* onları tekrar almak hakkına mâliktirler.” (Bakara/28)

4.1.12. Mehmet Âkif, şiirlerinde olduğu gibi Kur'an mealinde de deyimlerden sıklıkla ve ustalıkla yararlanmıştır:

ahd kırmak (sözünden dönmek, yemini yerine getirmemek): “ki Allah'ın misak ile bağlandıkları *ahdini* sonradan *kirarlar*, Allah'ın birleştirilmesini emrettiklerini ayırırlar, yeryüzünü fesada verirler.” (Bakara/27);

can kulağıyla dinlemek: “Ey iman edenler, peygambere ‘Ağırca söyle’ diyeceğiniz vakit “Râinâ” demeyin; “Ünzurnâ” deyin, hem söylediklerini *can kulağıyla dinleyin* ...” (Bakara/104)

dört elle sarılmak (bir işe büyük bir özen ve önem vererek girişmek): “Hani sizlerden misak almış ve Tûr'u üzerinize kaldırmıştık da, “Gönderdiğimiz Kitab'a dört el ile sarılın ve içindekinden gafil olmayın ki isyandan kurtulabilesiniz” demiştik.” (Bakara/63);

fesada vermek (bozgunculuk etmek): “ki Allah'ın misak ile bağlandıkları ahdini sonradan kırarlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiklerini ayırırlar, yeryüzünü fesada verirler.” (Bakara/27);

geri çekilmek (vazgeçmek, yerine getirmemek): “Hani bizler meleklere “Adem'e secde edin!” demiştik, hepsi secde ettiler. Yalnız İblis *geri çekildi* ve kibrine yedirmedi ki zaten kâfirlerden idi.” (Bakara/34);

gözünü açmak (dikkat etmek): “*Gözünüzü açın*, asıl müfsid onların kendileri, lâkin farkında değiller.” (Bakara/12);

kibrine yedirmemek (gururuna dokunmak): 34. Hani bizler meleklere “Adem'e secde edin!” demiştik, hepsi secde ettiler. Yalnız İblis geri çekildi ve *kibrine yedirmedi* ki zaten kâfirlerden idi.” (Bakara/34);

üzerine geçirmek (üstün kılmak): “Ey İsrail oğulları! Sizlere bağışladığım nimeti ve sizleri vaktiyle bütün ümmetlerin *üzerine geçirdiğimi* anın,” (Bakara/47);

yola getirmek (doğru yola ulaştırmak) : “Küfre sapanlar ise “Bunu misal olarak îrad etmekten Allah'ın ne muradı olabilir?” derler. Evet, Allah onunla birçoklarını yoldan çıkarır, yine onunla birçoklarını *yola getirir.*” (Bakara/26);

yoldan çıkarmak (doğru yoldan ayırmak): “Küfre sapanlar ise “Bunu misal olarak îrad etmekten Allah'ın ne muradı olabilir?” derler. Evet, Allah onunla birçoklarını *yoldan çıkarır*, yine onunla birçoklarını yola getirir.” (Bakara/26).

4.1.13. Kur'an mealinde, utandırıcı veya zor durumda bırakıcı olacağı düşünülen ifadelerin yerine bir tür üslup olarak örtmecedan de yararlanılmıştır:

Senden hayzı da soruyorlar. De ki: Kendilerine bir nevi eziyet (*eza, sıkıntı*) olduğu için hayızlı anlarında kadınlardan *uzak durun*. Ve pâk olacakları vakte kadar onlarla yalnız kalmayın [*onlara yaklaşmayın*], ...” (Bakara/222).

4.1.14. Âkif, söz varlığının yine önemli bir unsuru olan ikilemeleri de yerli yerinde kullanmıştır:

baştan başa (tamamen, bütünüyle): “Ramazan ayı öyle bir ay ki Kur'an; insanlar için *baştan başa* hidayet olarak *reşâdı kâfil olur*, hak ile *butlanı* ayırır sarîh âyetler şeklinde bu ayda indirildi, ...” (Bakara/185);

bol bol (dilediğiniz gibi): “Bizler “Ey Adem! Zevcenle beraber cennette otur, hem dilediğiniz yerinde dolaşarak nimetlerinden *bol bol*

yişin, yalnız řu ağaca yaklaşıp da nefsine zulmedenlerden olmayın” dedik.” (Bakara/35);

bile bile: “Hakkı bātıla karıştırmayın. Hakkı *bile bile* gizlemeyin.” (Bakara/43);

didik didik (olmak) (tek tek ayrılmak): “Hani, dünyada izlerince gidilen reisler, o gün azabı gözleriyle görerek, vaktiyle arkalarından gelenler için “Biz bunları tanımıyoruz” diyecekler. Aralarındaki bütün rabitalar *didik didik* olacak.” (Bakara/166);

güzel güzel: “Emziğın tamam olmasını isteyenler için analar yavrularını iki bütün yıl emzirecekler. Yavrunun sahibine de boğazlarına, sırtlarına *güzel güzel bakmak* borç. ...” (Bakara/233)

nâz u naîm (rahat ve bolluk): “Bunun üzerine Şeytan oradan ayaklarını kaydırdı, buldukları *nâz u naîm* içinden her ikisini çıkardı.” (Bakara/36);

şaşkın şaşkın: “Hakikatte Allah onlarla eğleniyor ve azgınlıkları içinde *şaşkın şaşkın* dolaşsınlar diye kendilerine meydan bırakıyor.” (Bakara/15);

4.1.15. Söz varlığı içinde kendine özgü bir kullanım alanına sahip olan kalıp sözlere de mealde yer verilmiştir:

vebâli boynuna (olmak) (Yaptığı şeyden dolayı kötü bir sonuç, bir azap, bir günah varsa onun üzerine olmak): “Kim edilen vasiyeti duyduktan sonra değiştirir ise, elbette *vebali* ancak onu değiştirenlerin *boynuna olur*. ...” (Bakara/181);

cehennem ol (defol): “Kasem ederim, içinizden cumartesinin hürmetine tecavüz edenleri bildiniz, Bizler onlara “Maymun kesilin, *cehennem olun!*” demiştik.” (Bakara/65);

4.1.16. Mehmet Âkif, meal metnini hazırlarken elbette birçok alıntı kelime de kullanmıştır. Ancak bu kelimelerin birçoğunun anlamı bilinmekte olup Türkçe metne oranla kullanım sıklığı oldukça düşüktür:

cüdâ edilmek (ayrı bırakılmak): “... Bizler Allah yolunda nasıl cihad etmeyiz ki yurtlarımızdan sürüldük, yavrularımızdan *cüdâ edildik?*” dediler. Cihad üzerlerine farz kılınca da, pek azından başkası dönüverdiler. ...” (Bakara/246)

karz-ı hasen (güzel ödünç): “Kimdir ihlâsını *karz-ı hasen* suretinde Allah'a arzedecek o kimse ki, Allah da binlerce katını kendisine iade buyursun? ...” (Bakara/245)

mübdi': “Göklerin, yerin *mübdi'i*; bir şeyi murad etti mi yalnız “Ol!” der, o da olur.” (Bakara/117);

müeyyid (tasdik edici): “Beraberinizdeki Tevrat'ı *müeyyid* olarak indirdiğim Kur'an'a iman edin.” (Bakara/41);

nâmütenâhi: “Maşrık da Allah'ın, mağrip de Allah'ın. Sizler nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte orada. Bilin ki Allah'ın rahmeti kâinatı kuşatmış, ilmi *namütenahi*.” (Bakara/115);

nasibedâr etmek: “... Mabudu buyurdu ki: “Kâfir olanı da rızıklandırır, az bir zaman hayattan *nasibedâr ederim*, sonra azâb-ı nâr ızdırabında bırakırım. ...” (Bakara/126);

pâk zevceler (tertemiz eşler): “Orada kendileri için *pâk zevceler* olacak, hem orada ebediyen kalacaklar.” (Bakara/25);

tarhetmek (düzenlemek): “Hani sizlere Âl-i Firavun işkencenin en belâlısını *tarheder*, oğlan çocuklarınızı boğazlar, kızlarınızı diri bırakırken sizleri kurtarmıştık ...” (Bakara/49);

tatlîk edilmek: “Tatlîk edilen kadınlar nefislerine üç hayız bekletecekler. Bunlar Allah'a ve âhiret gününe inanmışlarsa bilsinler ki, rahimlerinde Allah'ın yarattığını saklamak kendilerine helâl olmaz. ...” (Bakara/228);

tecviz etmek (yasak görmemek): “Bu iki melek ise “Bizler ancak imtihan için gönderildik, sakın sihri *tecviz edip* de kâfir olma” demedikçe, kimselere öğretmezlerdi...” (Bakara/102)

Meal metninde ağır, ağıdalı dil kullanımı yok denecek kadar azdır denebilir: “Ramazan ayı öyle bir ay ki Kur'an; insanlar için baştan başa hidayet olarak *reşâdı kâfil olur*, hak ile *butlanı* ayırır sarîh âyetler şeklinde bu ayda indirildi, ...” (Bakara/185)

4.2. Dilbilgisel Unsurlar

4.2.1 Mehmet Âkif'in Kur'an meali; anlatım yöntemi, söz varlığının kullanmında olduğu kadar söz dizimi kuralları bakımından da sağlam bir kurguya sahiptir. Mealde Türkçenin cümle türleri, ifade kalıpları ustalıkla kullanılmıştır. Mealde kurallı cümle dizilimin yanı sıra pek çok yerde anlatıma canlılık katmak amacıyla devrik cümle kullanımı da görülmektedir:

“*Yahudilerle Nasrânîler cennete Yahudilerden yahut Nasrânîlerden başkasının girmesine imkân yok diyorlar. Bu onların kendi kuruntuları. Onlara de ki: “Doğru söylüyorsanız getirin burhanınızı!”* (Bakara/111).

Mehmet Âkif Kur'an mealinde genel olarak Türkçenin söz dizimine uygun yapılar kullanmakla birlikte bazen Farsçanın söz dizimi tipi olan cümle yapılarına da başvurmuştur:

“*Yâ Muhammed! Her nereden yola çıkarsan namazda yüzünü Mescid-i Haram'a dön, bu bir emir ki sana Rabbinden geldiği aşikâr.*” (Bakara/142).

4.2.2. Âkif, Kur'an metnine bağlı kalarak anlatımı güçlü kılmak üzere ünlem cümlelerini de etkili bir biçimde kullanmıştır:

“Yazıklar olsun o kimselere ki Kitab'ı kendi elleriyle yazarlar da sonra, onunla hasîs bir menfaat edinmek için “Bu Allah tarafından gelmiştir” derler! Yazıklar olsun o ellerinin yazdığı yalanlar yüzünden onlara! Yazıklar olsun o kazandıkları vebal yüzünden onlara!” (Bakara/74);

“Öyle İken, heyhat! Sizler o adamlarsınız ki yine sonunda birbirlerinizi öldürüyorsunuz; içinizden bir cemaat isyan ile, zulm ile aleyhlerine birleşiyorsunuz da yurtlarından çıkarıyorsunuz! (Bakara/85);

“Kendilerine şöyle söyle: “Mademki Allah'ın indinde son yurt [Cennet] başkalarının değilmiş de yalnız sizlerin imiş, davanızda sâdıksanız, haydi ölümü isteyin görelim!” (Bakara/94).

4.2.3. Söz öbekleri de metnin genelinde Türkçenin kuralları doğrultusunda gereği gibi kullanılmıştır. Ancak bazı yerlerde Arapça-Farsça unsurların kullanıldığı da görülmektedir:

“Hamd ancak Allah'ın , o **Rabbü'l-âlemin**, o hem Rahmân hem Rahîm, o kıyâmet gününün sâhibi Allah'ındır.” (Fatiha/2-4). **Âlemlerin Rabbi** yerine halk arasında çok sık kullanıldığı için **Rabbü'l-âlemin** biçiminin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Diğer örnekler de şu şekilde sıralanabilir:

secde-i şükran: “Hani onlara “Bu şehre girin, nimetlerinden dilediğinizi bol bol yeyin. Kapısından *secde-i şükran*a kapanarak içeri geçin; ...” (Bakara/58);

âyât-ı ilâhiye: “Şu hüsrân ise *âyât-ı ilâhiyeyi* inkâr ettiklerinden ve peygamberleri nahak yere öldürdüklerindendi; ...” (Bakara/61);

imdâd-ı ilâhî: “Halbuki evvelce müşriklere karşı Allah'tan imdad istiyorlardı, işte o pek iyi tanıdıkları *imdâd-ı ilâhî* kendilerine gelince inkâr ettiler.” (Bakara/89);

kerem-i azîm: “Allah ise rahmetine dilediğini seçer. Allah'ın *kerem-i azîmi* var. ...” (Bakara/105);

dâru'l-emân: “Hani, bizler Kabe'yi insanlar için dönüp varılacak bir yurt, bir *dâru'l-emân* kılmıştık.” (Bakara/125);

azâb-ı nâr: “Mabudu buyurdu ki: “Kâfir olanı da rızıklandırır, az bir zaman hayattan nasibedar ederim, sonra *azâb-ı nâr* ızdırabında bırakırım.” (Bakara/126);

Bazen de bu yapı, Türkçenin kurallarına uydurularak **kelimetullahı i'lâ** : “Sizinle harbedenlere karşı siz de *kelimetullahı i'lâ* için cihad açın. Yalnız taarruzda haksızlık etmeyin. Bilin ki haksız taarruz edenleri Allah sevmez.” (Bakara/190) biçiminde kullanılmıştır.

Diğer örnekler de şunlardır: **emr-i ilâhî** (Bakara/109); **hudûd-i ilâhiye** (Bakara/229); **irâde-i ilâhiyye** (Bakara/213); **ism-i ilâhî** (Bakara/114); **tevfik-i sübhânî** (Bakara/221); **zâtü'l-beyn** (Bakara/224).

4.2.4. Mehmet Âkif mealinde, diğer meallerden farklı olarak bazı eylemlerin çekiminde *şimdiki zaman* biçimini kullanmıştır:

“Heyhat. Ellerinden çıkan işler dururken onu hiçbir zaman isteyemezler. Allah zâlimleri *biliyor*.” (Bakara/95);

“... Herbiri bin sene yaşamaya hevesli. Halbuki yaşamak onu azaptan uzaklaştıracak değil. Allah işlediklerini *görüyor*.” (Bakara/96).

4.2.5. -Dir Eki:

Mehmet Âkif'in mealine özgü bir özellik olarak mealde *-Dir* ekinin kullanımı asgari ölçülere indirilmiş, çok gerekli olmadığı yerlerde kullanılmamıştır: “İşte böyleleri için korkudan başka bir hisle oralara girebilmek *yok*. Bunlara dünyada zillet *var*, bunlara âhirette büyük azap *var*.” (Bakara/114); “Maşrik da Allah'ın, mağrip de *Allah'ın*. Sizler nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte orada. Bilin ki Allah'ın rahmeti kâinatı *kuşatmış*, ilmi *namütenahi*.” (Bakara/115).

4.2.6. -DI mI (-dığında, -dığı zaman):

Mehmet Âkif, mealin birçok cümlesinde *-dığında*, *-dığı zaman* biçimi yerine *-DI mI* biçimini tercih etmiş, böylece konuşma dilini bu tür örneklerle de yansıtmıştır:

“Göklerin, yerin mübdi'i; bir şeyi *murad etti mi* yalnız ‘Ol!’ der, o da olur.” (Bakara/117);

“Şimşek nerede ise gözlerini çıkaracak. Ortalığı kendilerine *aydınlattı mı* ışığında yürüyorlar. Üzerlerine karanlık *çöktü mü* dikilip kalıyorlar. Bununla beraber Allah dileseydi kulaklarını da gözlerini de büsbütün götürürdü, şüphe yok ki Allah her şeye kadirdir.” (Bakara/20).

4.2.7. Çokluk kullanımı: Mealde Türkçe çokluk biçimi kullanılmakla birlikte bazen Arapça çokluk biçimi de kullanılmıştır:

“Küfre sapanlara, *âyâtımıza* yalan diyenlere gelince, işte cehennem ehli onlardır, hem ebediyen orada kalacaklar.” (Bakara/39)

4.2.8. Mealde sadece bir örnekte belirtme durumu eki için “+ni” biçimi görülmektedir:

“Göklerin, yerin mübdi'i; bir *şe'ni* murad etti mi yalnız “Ol!” der, o da olur.” (Bakara/117)

4.2.9. Mehmet Âkif mealinde, sözcük türlerinin tamamını ustalıkla kullandığı gibi bağlaçlardan da sık sık yararlanmıştır:

... da ... da: “Maşrik *da* Allah'ın, mağrip *de* Allah'ın. Sizler nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte orada. Bilin ki Allah'ın rahmeti kâinatı kuşatmış, ilmi *namütenahi*.” (Bakara/115)

hem ... hem ...: “Hamd ancak Allah'ın; o Rabbü'l-âlemîn, o hem Rahman hem Rahim, o kıyamet gününün sahibi Allah'ındır.” (Fatiha/2-4);

“O kimselere de yol gösterir ki *hem* sana indirilenlere, *hem* senden evvel indirilmişlere inanırlar ve âhiret olacağını yakın ile onlar bilirler.” (Bakara/4);

“Allahu Zülcelâl “Ben sizlere göklerin, yerin gaybini bildiğim gibi sizlerin *hem* açığa vurduğunuzu, *hem* gizlediğinizi bilirim dememiş mi idim?!” hitabında bulundu.” (Bakara/33).

ne ... ne (de): “sonra o günden korkun ki *ne* kimse diğer kimsenin hesabına bir şey ödeyebilir, *ne* kimseden şefaet kabul edilir. *Ne* kimseden fide alınır, *ne de* bunlara bir taraftan imdad imkânı olur.” (Bakara/48). Ancak meal metninin birkaç yerinde, bu bağlacın geçtiği cümlenin yüklemi olumlu olması gerekirken olumsuz yüklem kullanılmış ve dil kusuru ortaya çıkmıştır:

“*Ne* Ehl-i Kitap'tan olup küfre sapanlar, *ne de* müşrikler size Rabbinizden böyle bir saadetin indirilmiş olmasını *istemezler*; Allah ise rahmetine dilediğini seçer...” (Bakara/105);

“Dinlerine tâbi olmadığın müddetçe *ne* Yahudiler *ne de* Nasrânîler mümkün değil, senden *hoşnut olamaz*.” (Bakara/120);

“Herkes ancak gücünün yettiğiyle mükellef. *Ne* yavrusu yüzünden anaya, *ne* yavrusu yüzünden yavrunun sahibi babaya haksızlık *edilmesin*. (Bakara/233)

4.2.10. Mealde bir örnekte, alıntı kelimedeki özgün ses korunmuştur: sanduk (Ar.< Yun.):

“Başkaca peygamberleri şunu da söyledi: “Tâlût'un emîr olduğuna şahit, sizlere melekler tarafından taşınarak öyle bir *sandukun* gelmesidir ki onda kalpleriniz için Rabbinizden itminan olduktan başka Mûsa oğullarıyla Harun oğullarının (*Al-i Mûsa ile Al-i Hârunun*) metrukâtından bakiye bulunacak. ...” (Bakara/248).

Sonuç

Mehmet Âkif, eserlerinde, konuşulan canlı Türkçeyi bütün özelliği, kıvraklığı ve zenginliğiyle dile getirmiş, dilde sadeleşme düşüncesini sözde bırakmayıp eserlerinde de uygulamıştır. Bu bakımdan Mehmet Âkif'in, eserleri en çok okunan ve sevilen şairlerden olmasının sebeplerinden biri dili kullanmadaki başarısıdır. Âkif'in kullandığı dilin en belirgin özelliği ise sadelik, yalınlık ve doğallıktır, anlaşılır olmaktır.

Âkif, bu ilkeyi Kur'an mealinde de benimsemiştir. Âkif'in, söz konusu Kur'an mealinde bariz bir biçimde dilde sadeleşme eğilimi içinde olduğunu, açıklık ve okunma kolaylığını, anlaşılır olmayı ilke edindiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan Âkif daha üst bir dil kullanımı fikrine karşı çıkmış ve bu tutumunu kararlı bir şekilde sürdürmüştür.

Âkif, Kur'an meali'nde, döneminin dil ve üslup anlayışına iltifat etmemiş; bilinçli bir tercih ve anlamlı bir tavır olarak kişisel dil ve üsluba, şairane anlatım ve aktarım tarzından yana olmamıştır. Bir yönüyle de Âkif'in Kur'an meali, vahiy dilini, şiir dilinin baskısından kurtarma çalışmasıdır denilebilir. Mehmet Âkif bu konuda, her husustan daha ziyade hassas ve titiz davranmış; ayetlerde kast edilen anlamı öncelemek suretiyle olabildiğince Türkçe zevkinin zirvesi sayılabilecek bir anlatım dili ile - **tercüme değil**- bir **meal** ortaya koyma gayreti içinde olmuştur (Akay 2016: 102).

Kırk sayfalık meal metninin bütünü değerlendirildiğinde kelime kelime ve donuk bir dille çeviri yapmak yerine, Kur'an'ı canlı ve insanın hayatına doğrudan hitap edecek bir dil alışkanlığıyla tercüme etmeye çalıştığı görülmektedir. Tercüme arı duru, saf bir Türkçe ile ayetlerin birbirini tamamlayan anlam bütünlüğü içerisinde başarılı bir şekilde yapılmıştır. Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın ifade ettiği gibi “*çok güzel, çok selis ve sade*”dir. Mehmet Âkif'in meali, onun Kur'an'a olan hakimiyetini, Türkçeyi ve Arapçayı çok iyi derecede bildiğini de gözler önüne sermektedir.

Âkif, Türkçenin dil özelliklerini ve anlatım imkânlarını ustalıkla kullanmış; dilbilgisel kuralları yetkinlikle uygulamış; konuşma dilini, hayatın günlük dilini de farklı cümle kalıplarıyla, diğer meallerde pek alışkın olmadığımız ifade biçimleriyle ve zengin söz varlığıyla meal metnine yansıtmasını bilmiştir. Birkaç kelime istisnası bulunmakla birlikte, Âkif'in mealinde kullandığı dil, günümüz insanı için bile zorlanmadan anlaşılabilir

bir yapıdadır. Yirminci yüzyıl boyunca Türk dilinin geçirdiği değişim göz önüne alındığında, Âkif'in bu konudaki başarısı daha açık bir şekilde görülmektedir.

KAYNAKÇA

AKAY, Hasan (2016). “Meâllerarasılık ve Şiirsellik Açısından Âkif'in Kur'an Meâlî ve Diğerleri”, *Direnen Meal Akif Meali Uluslararası Sempozyum*, s. 97-110.

ALTUNTAŞ, Halil - ŞAHİN, Muzaffer (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâlî*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

ATİK, Necmi (2016). *Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'ân Meâlî - Âkif'in Kendi El Yazısıyla İki Cüzlük Meâlî*, İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

CÜNDİOĞLU, Düccane (2005). *Söyleşiler I -Kur'an ve Dil' e Dair-*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 93.

DİA: *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 28, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 434.

EDİB, Eşref (2010). *Mehmed Âkif Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, Haz: Fahrettin Gün, İstanbul: Beyan Yayınları.

EREN, A. Cüneyt (2014). “Kur'ân Metninin Dil Özellikleri”, *Ekev Akademi Dergisi*, 18/59 Bahar: 133-158.

HAMİDULLAH, Muhammed (1964). “Kur'an-ı Kerîm'in Türkçe Yazma Tercümesi” (Çev.: Salih Tuğ), *Türkiyat Mecmuası*, XIV: 65-80.

İMER, Kamile - KOCAMAN, Ahmet - ÖZSOY, Sumru (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, s. 351.

İNAN, Abdülkadir (1961). *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercemeleri Üzerinde Bir İnceleme*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 1-55.

İNAN, Abdülkadir (1988). “Kur'an'ın Eski Türkçe ve Oğuz Osmanlıca Çevirileri Üzerine Notlar”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1960*: 79-94.

KÜÇÜK, Murat (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZKAN, Mustafa (2020). Türkçenin Sadeleşme Ekseninde Mehmet Âkif ve Türk Dili, *Karabük Türkoloji Dergisi*, II: 93-106.

TOGAN, Zeki Velidi (1960), "Londra ve Tahrandaki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, III: 135-160.

ZÜLFİKAR, Hamza (1970). *Çağatayca Kuran Tefsiri*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Doktora Tezi.